

1.

SÖDRA KOPPARETORP ----- EN MYCKET GAMMAL SLÄKTGÅRD.

Södra kopparetorp ligger strax norr om Vånga by och med ägor-na gränsande intill denna. I danska handlingar kallades byn på 1580-talet Kappere Thorpitt och bestod då av två gårdar, som beboddes av Jens Olsgn och Niels Ibsen. Det är först i och med jordrevningslagen 1671, som det skiljes på Norra och Södra Kopparetorp. Byn torde ha blivit uppodlad ganska tidigt på grund av sitt läge intill Vånga by, som är en gammal odalby. Flera fynd från yngre stenåldern ha gjorts å S. Kopparetorps ägor. Ej så långt från byns gränser på såväl Rydstorps som Hommentorps ägor finnes ännu rester av skeppssättningar från järnåldern. Någon odling torde då ha varit gjord här i trakten. De odlade områdena voro emellertid små ända fram emot 1700-talet, som vi nedan skola se. Det förefaller därför underligt att gårdarnas brukare kunde ge så stora landgillan under äldre tider som de gjorde. Under 1500-talet erlades t.ex. av vardera av ovannämnda bönder 4 1/2 pund smör, 1 skill grott, 1 tunna havre, 2 höns, 1 daler gästeri och 1 trä, 14 alnar långt, varjämte de hade att hålla ett fodernöt. Lägges man så här till tiondeavgiften till kyrka och prästerskap, så förstår man, att böndernas ställning var allt annat än avundsam. År 1696 är av lantmätare Lorentz Christoffer Stobaeus upprättat en intressant karta med beskrivning över S. Kopparetorp. Gårdarna, vilka då som nu voro 2, lågo där ännu Oskar Svenssons gård ligger. Den odlade jorden bestod av tre vångar, "Västre åkern", som låg sydväst från gårdarna och omfattade 2 tunnland, "Bäckåkern", som låg strax öster om bäcken, där denna kommer från N. Kopparetorp, och omfattade 2 skeppland och 2 kappland, samt "Toften", som upptog så stor del av jorden öster om gården, att den omfattade 2 tunnland och 2 kappland, Mitt inne i denna åker låg ett stort stycke uppodlad jord beväxt med ljung, al och björk. Även övriga åkrar voro uppfyllda av stenrösen. Det var, som vi finna, knappast 5 tunnland odlad jord till båda gårdarna. Kartbeskrivningen ger oss en dyster bild av lantbruket vid denna tid. Vi måste väl dock räkna med, att böndernas uppgifter ej äro fullt sanningsenliga. Åkrarna brukades i en vång, d.v.s. besåddes årligen. Det heter så i beskrivningen: "Jordmånen är så beskaffad, att han uti tork-år, efter åboarnas berättelse, ej kan giva sädeskornet igen, vilket kan synas likmätigt, medan jordmånen består av röd flygsand, som säden uti torkår merendels förbränner, men uti våtar kan den giva något mera nämligen 1 1/2 efter kornet. Åkern bör gödas vart år men kan i mangel (brist) av hö och foder ej gödas utan vart annat eller 3:dje år. Till jordens plöjande och brukande behövs 2 par dragare" Ängen hade naturligtvis vid denna tid stor betydelse för lantbruket. Vad som ej var uppodlat av nuvarande S. Kopparetorps inägor utgjorde äng, de s.k. "Tuvorna". De utgjordes av ljungmark samt vit mossäng med "krösnaris". Till byn hörde dessutom två små ängstycken i Vånga by, samt tvenne andra ängar, Hejan och Hål-ängen. Ängarna upptogo en rymd av över 100 tunnland, men beräknades ej kunna giva mer än 2 parmar hö. En parm motsvarade i vanliga fall 2 lass hö, men det upplyses här, att "lassen eller knubbarna brukas ej större här än att 3 eller 4 göra en parm". Att hemmanet under dylika villkor kunde utom två par dragare föda 8 å 10 nötkreatur förefaller alldeles otroligt. Men dels få vi som nämnts taga böndernas uppgifter angående skörden med reservation, och dels få vi komma ihåg att kreaturens utfodring var synnerligen knapp, och säkerligen fingo kreaturen själva skaffa sig föda i "Tuvorna" bland ljung och krösaaris större delen av året, därför blev också gödselmängden ringa.

forts.

Bokskogen gav ofta större inkomst än både åkern och ängen. Till byn hörde "en bokskog till bränsle och gärdsle, varuppå kunde sättas, när ollon blev 20 å 30 svin". Att bokskogen ansågs ha stort värde bevisas därav, att denna var ingärdad, under det att den övriga marken, som till huvudsaklig del bestod av ljunghemmanen. Den ansågs ej "däggse" till att bruka till åker, Först år 1804 blev utmarken skiftad.

"Humblegårdar, Kohagar, Fiskevatten och Qvarnfall" fanns ej till detta hemman. Gillberg nämner dock i beskrivning över Kristianstads län 1767, att det fanns en kvarn vid S. Kopparetorp. Det var en skvaltekvärn, och sådana funnos ända till mitten av 1800-talet vid nästan alla bäckar här uppe i skogstrakten och många märken finnas ännu efter sådana.

Till sist förklarar Stobæus "att till skatternas avbetalning finnes vid hemmanet alls intet, som föryttas kan, utan de, som det nuförtiden bebo(1696) kunna med arbetande och timrande sig något förtjäna skatten erlägga".

Tunnland efter Tunnland har emellertid lagts under plogen. Under senare tider ha stora arealer uppodlats av förre ägaren, Olof Persson. Endast en obetydlig och stembunden del av forna "Tuvorna" är ännu uppodlad. I en bouppteckning från 1849 uppgives, att på den tiden nedre gården i byn utsåts 3 1/2 tunna vinterråg, 2 tunnor vårråg, 1 tunna korn, 1 tunna "blandkorn" samt 1 1/2 tunna havre. Dessutom voro satta 11 tunnor potatis. De angivna utsädena visa tydligt både jordmånens beskaffenhet och åkerarealen

S. Kopparetorp var under medeltiden kloster gods, blev 1658 frälsegods under Bäckaskog samt på 1660-talet kronogods. På slutet av 1700-talet skatteköptes gårdarna. Den av de tvenne gårdarna i byn, som vi i det följande huvudsakligen skola tala om är en mycket gammal släktgård. Så långt tillgängliga handlingar utvisa har den befunnit sig inom samma släkts ägo. En tradition inom släkten förtäljer, att gården skulle ha tillhört samma släkt i över 500 år. Detta kan dock ej bevisas. Det är föga mer än namnen vi känna till angående de äldsta brukarna av gården. Förste med säkerhet kände inom släkten hette Frende Aagesen, som innehade gården till 1652, då hans son Folke Frendesen övertog den. Han var gift med Kierstina Svensdotter, och deras son Trued, som var född 1676, blev omsider efterträdare på gården. Han ingick 1706 äktenskap med Dorotea Jeppasdotter, som var född 1680 och avled 1751. Trued överlevde henne i 10 år. Av deras talrika barnskara blev äldsta dottern Truen gift med Gunne Boosson nr. 7 Vånga och Kirstin i Hommentorp. Äldste sonen Jeppa övertog fädernegården. Hans hustru Kirstin var född i Grönhult 1726 och dotter till Hans Christensson och Bengta (Åkesson) Åkesdotter. Hon avled redan den 18 juni 1763 och i äktenskapet föddes endast ett barn Arna, vilken vid moderns död blott var 3 år gammal. 17 år gammal gifte sig Arna med Per Svensson från Gammelstorp i Blekinge. Nämda är uppgives han som äbo å hemmanet. Han var född i mars 1757 och uppgives i en handling vara lång till växten och av stark kroppsbyggnad. Hans karaktär tycks det ha varit åtskilligt att anmärka på. År 1814 blev han jämte hustrun och dottern Sissa häktade för innehav av en mängd tjuvgods, mest silver, vilket stulits från Ola Rasmusson i Mörrum, änkan Hanna Olsdotter i Mjällby och en del personer i Oppmanna. Godset hade stulits av en volontär Hoberg från Karlskrona och en kringvandrande karl vid namn Vagner, troligen från Göteborg. Dessa brukade ha sitt tillhåll hos Per Svensson, där även en annan tjuv vid namn Blomster synes ha varit rätt hemmastadd. Tjuvarna tycks ha blivit grundligt lurade av Per Svensson vid affärens uppgörande, varför de angovo honom.

forts.

Det kunde naturligtvis varit av intresse att räkna upp de stulna varorna för att därigenom få en inblick i vad silver och smycken bönder vid den tiden ägde, men då förteckningen upptager ej mindre än tre sidor i häradsrättens protokoll, måste vi avstå från detta. Varorna värderades emellertid till omkring 115 riksdaler banco, vilket värde man får en bättre föreställning om, då jag nämner, att en prima häst vid samma tid, värderades till 12 å 15 daler samma mynt. Per Svensson sade sig visserligen ej ha vetskap om, att varorna voro stulna, men härtill satte man ingen tro. Priset på varorna borde ha gjort honom misstänksam, och dessutom voro varorna gömda på de mest underliga ställen, t.ex. i fjädertunnor, bikupor och bland lin, så saken såg verkligen sjuk ut. Även måste Per Svensson erkänna sig ha vetskap om en hel del stölder, som de ovannämnda tjuvarna begått, bl.a. i Blistorp 1813 tillsammans med Per Trulsson i Söndraby och murare Lundgren i Perstorp. Familjen lössläpptes så småningom, men Per Svensson måste återlämna det stulna samt böta 337 Rdr. 30 sk. banco samt därefter undergå uppenbar kyrkoplikt med skrift och avlösning i Vånga kyrka. Kunde inte böterna betalas skulle de förvandlas i 40 par spö.

Per Svensson levde till 1838, men då sonen Trued Persson blev myndig, övertog han åboskapet. Han var liten till växten men hade stark kroppsbyggnad. I äktenskapet var han förenad med Karna, dotter till fjärdingsmannen Masse Larsson å nr. 16 Vånga i dennes senare gifte med Kirstin Månsdotter från Snäckestad. Karna var född den 9 november 1786 och dog den 9 juni 1863. Hon hade först varit gift med Ola Masson, i vilket äktenskap fötts sönerna Masse och Jeppa. Trued Persson var en person av annat skrot och korn än fadern. Han åtnjöt stort förtroende. Redan 1822 var han kronofjärdingsman, vilket under äldre tider betraktades som ett mycket hedrande förtroendeuppdrag. År 1842 blev han invald i den första skoldirektionen, och 1845 valdes han till kyrkorådsledamot. Han skrev en god handstil, och hans bibliotek, upptaget i bouppteckningen, var jämförelsevis stort och innehöll böcker i skilda ämnen. Det är troligen Trued Persson, som byggt den ännu kvarstående boningslängan vid gården, fast den genomgått flera omändringar. Då Trued Persson den 24 mars 1849 avled, efterlämnande en stor förmögenhet som enligt auktionsprotokollet uppgick till nära 5000 Rdr. Banco, och ändå var hemmanet, som endast 8 dagar före Trued Perssons död sålts till sönerna Ola och John, ej beräknat till mer än 2000 Rdr. Att förmögenheten kunnat bli så stor berodde till en stor del på brännvinsbränningen. På auktion i april 1850 såldes t.ex. 500 kannor brännvin till olika personer för något mer än 350 Rdlr. och säkerligen hade produkterna härtill hämtats från det egna lantbruket. Korna på samma auktion betalades med högst 30 Rdlr.

Av Trued Perssons söner äro redan två nämnda, Ola och John, av de övriga blev Sven åbo i Höjelycke, bekant såsom djurläkare, Nils (Mazér) försökte sig på lite av varje, men blev så småningom åbo i Rydstorp, Jöns, som antog namnet Sandberg, blev inspektör å Sinclairsholm och sedemera på Vanås. Han har till Vånga församling testamenterat 14000 kr. varav räntan årligen skall utdelas till fattiga ålderstigna tjänare samt skolbarn.

Som ovan nämnts hade Ola och John Truedssöner övertagit S. Kopparetorp, men den senare löste snart till sig hela gården.

forts.

John Truedsson var en framsynt och driftig person, som i likhet med fadern åtnjöt stort förtroende och innehade en mängd förtroendeuppdrag. Jag har sett ett flertal brev från honom. De visa en ovanligt vacker pictur och mer än vanlig begåvning. En brorson till John Truedsson skriver om honom: "till sin personliga läggning var han en kraftnatur, både fysiskt och själsligt. Timade familjesvårigheter samt på ålderdomen ohälsa kastade nog emellanåt sin mörka slagskugga över hans liv". Han var född den 24 mars 1827 och avled 87-årig 1914. Hustrun Anna Månsdotter var född i N. Kopparetorp 1834. Ett porträtt av båda makarna är av John Truedsson skänkt till fädernesgården och skall åtfölja denna.

Enda barnet, sonen Carl, måste före sekelskiftet ha emigrerat till Amerika och lär nu vara död.

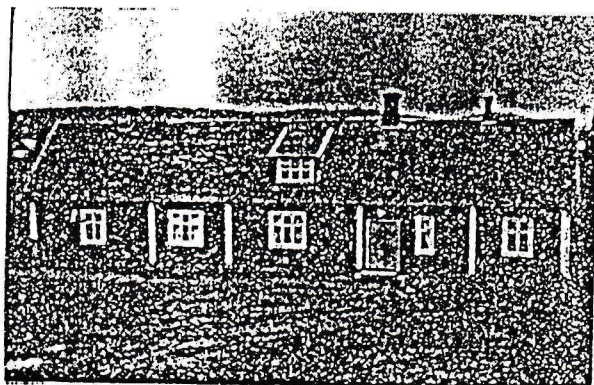
Under en följd av år hade John Truedsson gården bortarrenderad till Olof Persson från Juteboda, vilken 1914 inköpte densamma. Man trodde nu, att gården gått ur släkten, men det har visat sig att Olof Persson i sjätte led härstammar från Trued Folkasson genom dottern Truen gift med Gunne Boosson.

Olof Persson gjorde som ovan nämnts vidlyftiga arbeten på gårdens förbättring och sålde den 1929 till nuvarande ägaren Oskar Svensson.

I mer än 300 år ha vi kunnat följa gårdens historia inom en släkt i åtta släktled, men omöjligt är det ej, att traditionen som nämner om 500-årigt innehav, talar sanning. Grundliga undersökningar i danska riksarkivet skulle säkerligen kunna ge oss svar härpå.

Götho 4/4 1931.

S. Kopparetorp

Postadr.: Villands Vånga.

Areal: Total 54 har. Tax.-v. 17.500.
Jordart: Sandmylla, bl. svartmylla o. lermylla på sandbotten. Skogsbest.: Boksk. med inslag av furu o. gran. Manbyggn. uppf. på 1830—40-talet. Ekonomibyggn. uppf. 1876, en länga av högre ålder. 2 hästar, 15 kor 10 svin. Gården till släkten 1929. Egend. har före 1929 varit i samma släkt i c:a 300 år.
Äg.: Oskar Svensson f. 1885. Son till Sven Andersson o. h. h. Anna f. Håkansson. Gift med Olivia f. Sandberg. Barn: Hugo, Carla, Odert.